

УДК 83.4 (477)

СПІВВІДНОШЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ТА ХУДОЖНЬОЇ ПРАВДИ В ПОВІСТІ Ю. МУШКЕТИКА „СЕМЕН ПАЛІЙ”

Надія Леонідівна Павлюк

nadyabadya@rambler.ru

Аспірантка

Кафедра української та зарубіжної літератур

Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського

Вул. Старопортофранківська, 34, 65020, м. Одеса, Україна

Анотація. Досліджено проблему співмірності історичної та художньої правди на матеріалі першого історичного твору Ю. Мушкетика „Семен Палій”. У співвідношенні із проаналізованими умовами, за яких була написана повість, та іншими творами, де епізодично зображуються герої, змальовані у „Семенові Палієві”, осмислено авторську позицію щодо історичних подій та постатей періоду кінця XVII – початку XVIII століття.

Ключові слова: історична повість, історична правда, історична достовірність, факт, домисел, вимисел, Ю. Мушкетик.

Одним із вагомих складових питань щодо проблеми визначення жанрової специфіки історичної прози є питання її історичної основи. Достовірне фактографічне начало певний час вважалося найістотнішою ознакою творів ретроспективного характеру. На цьому наголошували такі літературознавці, як Л. Александрова, М. Добролюбов, М. Серебрянський, які доміантною рисою творів на історичну тему називали наявність у них лише реальних історичних осіб. Хоча літературна практика свідчить про те, що основу історичного твору складає органічна взаємодія документального матеріалу та авторської фантазії, тобто історичної та художньої правди.

Мета нашої статті полягає в дослідженні особливостей художньої взаємодії історичної та художньої правди на матеріалі повісті Ю. Мушкетика „Семен Палій”.

Проблема структурування історичної правди та художньої версії знайшла своє вирішення у працях науковців різних часів, які стверджують, що в історичній прозі мають бути органічно поєднані ці два начала (Л. Александрова, В. Беляєв, Б. Мельничук,

І. Мотяшов, М. Сиротюк тощо). Так, літературознавець В. Беляєв підкреслює, що „...намалювати картину далекого минулого, створити історичну перспективу не можна лише на основі навіть найстараннішого вивчення історії. Для того, щоб всі ці події і факти систематизувалися, організувалися в єдину струнку картину, необхідний творчий домисел” [3, с. 330]. Такої ж позиції дотримується й сучасна дослідниця Л. Тарнашиська, зазначаючи, що „...історична проза розгортає себе як дискурс Я-виявів, рольових „програвань” письменником історичного матеріалу, де фактаж, документалістика виступають лише канвою, на якій психологічно нюансуються характери...” [15, с. 139–140]. Класичною в літературознавчій науці стала думка М. Сиротюка з приводу зазначеної проблеми: „...якщо фактична історія складає зміст історичного матеріалу, його „матеріальне тіло”, то поетична фантазія дає йому живу душу й красу, без яких про мистецтво й годі говорити” [11, с. 40]. Тобто правда історична та художня правда, певною мірою зумовлюючи та доповнюючи одна одну, становлять нерозривну єдність, адже тільки комплексне поєднання цих двох складових елементів історичного твору може дати цінний художній матеріал.

Слід зазначити, що основу історичної правди складають історичний документ та факт, а художньої – категорії домислу та вимислу. В історичному творі саме факти історії становлять художню цінність і є предметом зображення: „Історичний романіст, який звертається до віддаленої епохи, посягає її зміст через документи, тобто зафіксовану реальність, через яку можна перейти до факту” [1, с. 68]. Як бачимо, історичні факти – це основа документів, створених людиною, а документ, у свою чергу, – це будівельний матеріал історичної прози. Орієнтація письменника на історичні факти під час написання твору на історичну тему має бути беззаперечною. Проте вагоме місце в історичному тексті під час відтворення певної історичної епохи мають також і літературний домисел та вимисел, під час використання яких авторський задум та логіка художнього зображення обов’язково повинні узгоджуватися з історичними фактами.

Ґрунтовне пояснення понять домислу та вимислу дала дослідниця Л. Александрова, зазначаючи, що вимисел – „це введення в твір окремих епізодів чи персонажів, які не існували в історії, а також вся побудова роману, система його образів, сутність типізації – все те, що підпорядковується створенню суб’єктивної картини об’єктивної дійсності” [1, с. 136]. Під

домислом літературознавець розуміє „відхилення автора від окремих фактів... (замовчування про них, порушення хронологічної послідовності у викладі другорядних фактів тощо), посилення або послаблення окремих рис в характері справжнього історичного персонажа, творчий підхід до історичних документів...” [1, с. 136]. Поняття „вимисел”, на думку Л. Александрової, ширше, оскільки воно покладене в основу мистецтва взагалі та безпосередньо творчого задуму автора, а також „...вбирає в себе художній домисел...” [1, с. 136].

Детально проблема співмірності домислу та вимислу проаналізована в монографії Б. Мельничука „Випробування істиною”: „...художній вимисел – то приналежність творів, де змальовуються обставини й люди, яких насправді не було, а художній домисел має місце там, де інтерпретуються реальні особи та достеменні історичні факти. Це з одного боку. З другого ж виходить, що за допомогою вимислу проникають в суть інтерпретованого, а домисел дає змогу воскресити характерні історичні деталі” [6, с. 37]. Тобто за допомогою художнього вимислу та домислу письменник художньо трансформує історичну дійсність, інтерпретує різноманітні історичні факти та події, підпорядковуючи їх ідейному змісту твору, заповнює лакуни в історії рідного краю, зображує внутрішній бік історії, розкриваючи психологію образів своїх творів тощо.

Історична проза Ю. Мушкетика відзначається високою достовірністю зображених автором подій, історичних епох, осіб, які створюються за законами художньої літератури, що свідчить про обізнаність письменника з документальними матеріалами різних історичних періодів, про високий рівень художнього та одночасно об’єктивного освоєння історичної дійсності.

Досліджуючи проблему співмірності художнього домислу та вимислу з історичною правдою в першій історичній повісті Ю. Мушкетика, треба зазначити рік та умови, за яких автор працював над нею. Свою літературну діяльність письменник розпочав ще у студентські роки. Перший його твір „Семен Палій” вийшов у 1954 році, „...коли комуністична влада вельми гучно відзначала 300-ліття Переяславської угоди, потрактовуючи всупереч історичній правді вимушений військовий союз України з Московським царством „як возз’єднання двох братніх народів”. Для підрадянських письменників, що зверталися до минулого України, ця офіційна концепція була обов’язковою” [17, с. 51]. Зрозуміло, що загальноприйнятим, константним на той час було і ставлення до

історичних постатей Семена Палія та Івана Мазепи, згідно з яким „...Мазепа був зрадник, а Палій – патріот і герой. Молодий автор „Палія” не одхилився од накинutoї схеми” [17, с. 51]. Проте у другій редакції твору, яку Ю. Мушкетик підготував до друку у двотомнику 1979 року, автор переробив свій твір під впливом поезії „Чернець” Т. Шевченка [17, с. 51].

Проаналізувавши дві редакції повісті, літературознавець Л. Федоровська, зазначила, що у другій редакції Ю. Мушкетик доопрацював „образ Мазепи, вважаючи, що спочатку все-таки „випрямив” його, несамохіть затушував неоднозначність гетьманової вдачі” [16, с. 15]. Сучасні дослідники історичної прози Ю. Мушкетика говорять про те, що „...у новій редакції твору образ гетьмана Мазепи позбавлений ознак плакатності, але концепція його так і залишилася суголосною анафемі, – інша і не могла б з’явитися в умовах диктату радянської ідеології” [5, с. 14]. Яскравим прикладом тиску влади на процес написання художнього твору є робота В. Сосюри над поемою „Мазепа” протягом 1929–1960 років. Спростовуючи зрадливість Мазепи, автор змальовує гетьмана патріотом, до останнього вірним рідному народові та краєві, що розходилося із встановленою радянською владою версією. Повернення постаті Івана Мазепи із забуття та переосмислення його образу в національному контексті послугувало першим поштовхом трагічної долі В. Сосюри. І це стосується багатьох українських письменників, які прагнули вільно, без утисків писати правду: „Погромом Гончарового „Собору” в 1968–69 рр. письменникам суворо нагадали, що література є „частиною загальнопартійної справи”. Почалися ідеологічні нагінки на Р. Іванничука, Б. Харчука, І. Білика, Р. Андріяшика, Ліну Костенко, І. Дзюбу, Є. Сверстюка та інших, хто відхилявся від „мудрих накреслень” [17, с. 51]. За таких умов, під цензурою радянської влади, Ю. Мушкетик писав свій перший твір.

Постать гетьмана Івана Мазепи досить неоднозначна, навколо неї утворилися два протилежні табори: російські державники, які проголосили Мазепу зрадником, і його захисники, особливо в історичних працях наприкінці XIX ст.: „У цих нових дослідженнях допускалося, що українська національна свідомість існувала й за часів Мазепи і що, власне, національні інтереси керували його діями” [12, с. 126]. Неоднозначне трактування образу Івана Мазепи й у вітчизняній, і у світовій літературах. Дослідниця О. Тарасова зазначає, що в XVII–XVIII ст. „...автори творять образ гетьмана-зрадника з огляду на ідеологічні принципи” [14, с. 160]. Це

стосується і російської літератури. Зокрема, О. Пушкін у поемі „Полтава” змушений був під тиском цензури протиставити образ гетьмана цареві Петру І. У світовій літературі образ Мазепи трактували і як міфологізовану постать (В. Гюго), і як хитрого політика (П. Маріме), і як романтичного героя, спроможного на самопожертву (Ю. Словацький) тощо. До образу Мазепи в українській літературі зверталися Г. Колісник, Б. Лепкий, С. Руданський, В. Сосюра на ін. Різні підходи до трактування постаті гетьмана додають певних складнощів під час аналізу образу цієї історичної особи. У зв'язку з цим О. Тарасова зазначає: „Аналіз співвідношення історичної й художньої правди у творах про гетьмана Івана Мазепу викликає особливе зацікавлення через недостатність документів й значну кількість легенд, якими оповитий образ гетьмана, а також через творення протягом століть хибного образу „зрадника” [14, с. 159]. Влучними з цього приводу видаються слова Б. Сушинського, сказані про діяльність гетьмана Павла Полуботка, які проливають світло на геополітичну зумовленість вчинку Івана Мазепи: „Очевидно, ми, українці, в значній масі своїй і досі не можемо втямити, що кожного, хто зичив Україні власної державності й невіддільності, у Москві й Петербургу вважали „зрадником”. І вживлялося це тавро в свідомість багатьох-багатьох поколінь, які не завжди – і не всі – розуміли, що бути зрадником в очах Москви – ще не означає бути зрадником свого народу” [13, с. 582].

Ю. Мушкетик у повісті „Семен Палій”, творчо трансформуючи історичну правду в художню, підсилює фактичну достовірність твору, використовуючи точні дати дійсних подій минулого, які, як відомо, є важливим компонентом загального ритму історичної прози. Уже на початку повісті автор зазначає точну дату виборів гетьмана Івана Мазепи: „Так в 1687 році закінчилися вибори нового гетьмана” [9, с. 230], а наступною датою є дата поїздки Мазепи до Москви: „Був липень 1689. Мазепа влаштувався їхати в Москву” [9, с. 271]. Взагалі, для першого історичного твору Ю. Мушкетика характерне послідове датування, що, крім фактологічної достовірності, свідчить ще й про хронологічність описуваних автором подій (порушення ретроспективного та антиципаційного характеру хронологічної послідовності подій для повісті не характерне). Звичайно, дати автор використовує в міру, щоб твір не перетворився на сухий хронологічний запис історичних подій, але введення у сюжетну канву твору історичних подій, підкріплених датами, підсилює фактографічну основу повісті. Крім того,

конкретність відтворення історичних подій підсилюється зазначенням документально зафіксованих фактів – відомих битв, договорів, грамот. У першій історичній повісті зображуються події періоду кінця XVII – початку XVIII ст., що визначають Вічний мир між Польщею та Росією, який поставив „...останню крапку в процесі поділу українських земель у XVII ст.” [4, с. 179], Коломацькі статті („...на другий день по тому Українцев запитав Мазепу, чи не хоче він внести зміни в Коломацькі статті” [9, с. 279], які „...регламентували українсько-російські відносини” [4, с. 180]), Полтавська битва тощо.

Про достовірність описуваних подій свідчить наявність у творі Ю. Мушкетика як головних та другорядних героїв реально існуючих особистостей. Повнота відтворення історичної епохи розкривається через імена полковника Семена Палія, гетьмана Івана Мазепи, російського царя Петра I, польського короля Яна Собеського, шведського короля Карла XII, генерального писаря Кочубея, полковників Самуся, Абазина тощо. Автор достовірно зображує основні віхи їхнього життя, використовуючи категорію художнього вимислу для передачі внутрішнього стану героїв, їхніх думок та переживань, тобто для дослідження психології й філософії життя історичних постатей і простих селян, очевидців та учасників тих подій, які у творі з’являються досить епізодично.

Важко говорити про достовірність зображених історичних постатей, особливо гетьмана І. Мазепи, у першій повісті Ю. Мушкетика „Семен Палій”, адже відомо, за яких умов був написаний твір, що призвело до нав’язування загальноприйнятої радянською владою версії трактування цієї історичної особи. Щодо умов роботи з історичними фактами сам автор у нарисі „Павло Полуботок” зазначає, що історики, письменники „...прочитували історію рідного краю не власними очима, а „очима старшого брата”, який стояв за плечима й диктував, як і що їм писати, кого з наших предків якою фарбою малювати” [8, с. 3]. Проте позиція Ю. Мушкетика щодо образу Мазепи формується в іншому історичному творі – „Останній гетьман”, – написаному значно пізніше (2010 рік). На сторінках роману з’являється образ Мазепи, змальований епізодично та опосередковано, більше через діалоги та роздуми гетьмана Кирила Розумовського. Так, одного разу на питання Кирила Розумовського, яким був Мазепа, генеральний підскарбій Михайло Скоропадський відповів: „Вчений дуже, розумний, гарний з себе. Хитрий був і трохи крутійський. Отож і себе перехитрив” [7, с. 58]. Автор не заперечує таких рис характеру

Мазепи, як хитрість та крутість, але спростовує версію зрадництва колишнього гетьмана, показує справжню його суть, зазначаючи, що Мазепа у всіх своїх діях керувався бажанням свободи: „Всім. Люду нашому, старшинам, козакам. Щоб не посилали на гибіль кому там... заманеться, на канали, в піски азійські. Щоб податок збирали свої, на власне військо, а не чуже, щоб полки чужинські не стояли на нашій землі” [7, с. 59]. Крім того, протягом усього роману „Останній гетьман” відчувається орієнтація гетьмана Розумовського на діяльність Мазепи: „А йому все частіше й частіше згадувався Мазепа. Щось він не додумав. Довгий час вміло таївся, й це правильно. Але й... перетаївся. Коли вже було треба заявити на весь голос, покликати всіх до зброї, він мовчав” [7, с. 120]. Розмірковуючи над справою Івана Мазепи, Кирило Розумовський „...розумів, що його покликання є більшим, ніж те, як він живе” [7, с. 121], тож він також після довгих роздумів вирішив змінити становище України, здобути для неї свободу під протекторатом французького короля Людовіка XV, як свого часу Мазепа мріяв про допомогу Карла XII. Спостерігаємо аналогічність історичних ситуацій, але для Мазепи все це закінчилося трагічно, а листування та переговори Розумовського з французьким королем ні до чого не привели: „...продовження ці перетрактації не мали” [7, с. 121]. З цього епізоду роману „Останній гетьман” цілком зрозуміла позиція Ю. Мушкетика щодо образу Івана Мазепи. Автор не ідеалізує його, зображує патріотом, який прагнув свободи та добра рідному краю. Як бачимо, роман „Останній гетьман”, крім основного свого завдання – розкрити особливості гетьманування Кирила Розумовського, – також є своєрідною спробою переосмислення письменником свого ставлення до гетьмана Мазепи та правдивого показу його політичної діяльності, чого автор, у зв’язку з вищезазначеними причинами, не зміг зробити у своєму першому творі „Семен Палій”.

Для підсилення достовірності описуваних подій письменник майстерно вплітає в художню тканину твору уривки з конкретно-історичних джерел, в основному, – листи Мазепи, Палія до російського царя, листи Палія до гетьмана тощо. Так, у більшості листів гетьмана Івана Мазепи до Петра I зводиться наклеп на фастівського полковника, в результаті якого Семена Палія вислали до Сибіру. Стовідсоткову достовірність листів встановити не можна, але історичний факт заслання Палія залишається фактом, який по-різному оцінений в історичній та фольклорній літературі. З цього приводу історик О. Апанович зазначає: „Деякі дослідники

пояснювали усунення Палія Мазепою їхньою взаємопротилежною соціальною політикою. Мазепі не до вподоби був демократизм Палія, який встановив у своїй „палієвій державі” порядки, близькі до ладу Запорозької Січі. <...> Вважали навіть, що Мазепа вбачав у фастівському полковникові можливого суперника – претендента на гетьманську булаву. У всякому разі народна пісня засудила віроломство Мазепи щодо Палія, зробивши акцент на моральному сенсі цієї події. Палій виступає в пісні як народний герой, „козацький батько” [2, с. 169].

Варто зазначити, що у „Семенові Палієві” є цілий ряд достовірних історичних подій, про які письменник зазначає в інтерв'ю з критиком А. Руденко-Десняком. Ю. Мушкетик сказав, що історія зберегла для нас листа польському королю Яну Собетському, написаному його послом після відвідування земель Палія – Білої Церкви [10, с. 252]. Не порушуючи історичної точності, автор змальовує цей епізод і в повісті: „...Паткуль написав, що даремно король веде війну з Палієм. Палія здолати – це голими руками зламати дуба. <...> І далі Паткуль писав, що в Польщі помиляються щодо Палія, гадаючи, що це ватажок розбійників. Насправді ж Палій – людина великого розуму, людина культурна, з талантом полководця. У Варшаві тільки головами хитали, читаючи того листа, а коли дочитали до слів „я думаю, що тільки такий полководець, як Палій, зміг би відродити упалі сили Польщі”, король аж ногою тупнув...” [9, с. 463]. Ю. Мушкетик згадував, як вивчав документи, присвячені повстанню Кондрата Булавина, і наштовхнувся на епізод з описом приїзду Булавина на Січ [10, с. 252]. У фокусі художнього зображення автор подає цей історичний факт у творі: „– Булавін, Булавін, – лунали голоси. Аж ось запала тиша. На бочку виліз високий, широкоплечий, у туго запоясанім кафтані Булавін. Він зняв шапку і вклонився на всі боки. <...>

– Прийшов я із щирим серцем і щирим помислом. Між ними, козаками, людьми бідними, хай буде вічне побратимство. Всім їм ярмо шию намуляло. Однаке воно скрізь: і боярське, і князівське, і панське, і німців-прибильщиків. З усіма ними одна розмова – гостра шабля козацька” [9, с. 466–467].

Як бачимо, у першому своєму творі на історичну тему „Семен Палій”, який хоч і позначений впливом цензури на висвітлення певних історичних подій, Ю. Мушкетик дуже відповідально підходить до відтворення реальних сторінок минулого. І тільки з плином часу на основі іншого історичного роману – „Останній гетьман”, – написаному в умовах незалежної

України, ми маємо змогу осмислити позицію автора з приводу діяльності гетьмана Івана Мазепи, постать якого по-різному оцінюється в історичній та літературознавчій науках. Для повісті „Семен Палій” характерне органічне поєднання історичного факту та вимислу, який автор, більшою мірою, використовує для загальної побудови твору, створення панорамної системи художніх образів, відтворення їхнього внутрішнього стану та світовідчуття.

Перша повість на історичну тему у творчому доробку романіста є лише першою сходинкою становлення індивідуально-авторського стилю письменника у сфері історичної прози, тому перспективу подальших досліджень складає дослідження еволюції творчої трансформації історичної правди в художню на основі інших історичних творів Ю. Мушкетика.

1. *Александрова Л.* Советский исторический роман / Л. Александрова. – К. : Высшая школа, 1987. – 159 с.
2. *Апанович О.* Велика ідея гетьмана Івана Мазепи / О. Апанович // Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. – К. : Либідь, 1993. – С. 149–208.
3. *Беляєв В.* Український радянський історичний роман / В. Беляєв // Питання української радянської літератури: Літературно-критичні статті. – К. : Рад. письм., 1955. – С. 315–342.
4. *Бойко О.* Історія України : [посібник] / О. Бойко. – К. : Вид. центр „Академія”, 2002. – 656 с.
5. *Кливяк Н.* Майстер історичної прози / Н. Кливяк // Історико-літературний журнал. – Одеса : Астропринт, 2004. – № 10. – С. 11–17.
6. *Мельничук Б.* Випробування істиною : Проблема історичної та художньої правди в українській історико-біографічній літературі (від початків до сьогодення) / Б. Мельничук. – К. : Академія, 1996. – 272 с.
7. *Мушкетик Ю.* Останній гетьман / Ю. Мушкетик // Мушкетик Ю. Останній гетьман. Погоня : [романи]. – Харків : Фоліо, 2011. – С. 5–136.
8. *Мушкетик Ю.* Павло Полуботок / Ю. Мушкетик // Літературна Україна. – 1990. – 17 травня (№ 20).
9. *Мушкетик Ю.* Семен Палій / Ю. Мушкетик // Мушкетик Ю. Твори : в 2 т. : Жорстоке милосердя : [роман]. Семен Палій : [історична повість] (Перевидання). – К. : Дніпро, 1979. – Т. 2. – С. 223–519.
10. Нову жизнь не начнешь с понедельника : [беседа с писателем Ю. Мушкетиком / вел А. Руденко-Десняк] // Дружба народов. – 1987. – № 10. – С. 247–254.
11. *Сиротюк М.* Український радянський історичний роман : Проблема історичної та художньої правди / М. Сиротюк. – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 395 с.
12. *Субтельний О.* Порівняльний підхід у дослідженні постаті Мазепи / О. Субтельний // Український історичний журнал. – 1991. – № 2. – С. 125–129.

13. Сушинський Б. Павло Полуботок, наказний гетьман України / Б. Сушинський // Сушинський Б. Козацькі вожді України. Історія України в образах її вождів та полководців XV–XIX століть : Історичні есе. – Одеса : „Альфа-Омега”, ОКФА, 1998. – С. 580–584.
14. Тарасова О. Традиційність зображення історичного образу гетьмана Івана Мазепи в українській літературі / О. Тарасова // Література. Фольклор. Проблеми поетики. – 2001. – Вип. 8. – С. 158–168.
15. Тарнашинська Л. Історична проза як дискурс оприЯвлення автора / Л. Тарнашинська // Тарнашинська Л. Презумпція доцільності : Абрис сучасної літературознавчої концептології. – К. : Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 134–144.
16. Федоровська Л. Романи Юрія Мушкетика / Л. Федоровська. – К. : Радянський письменник, 1982. – 203 с.
17. Шевченко А. Минуле і сучасне крізь призму болю й любові / А. Шевченко // Дивослово. – 1999. – № 3. – С. 51–53.

СООТНОШЕНИЕ ИСТОРИЧЕСКОЙ И ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПРАВДЫ В ПОВЕСТИ Ю. МУШКЕТИКА „СЕМЕН ПАЛИЙ”

Надежда Леонидовна Павлюк

nadyabadya@rambler.ru

Аспирантка

Кафедра украинской и зарубежной литературы

Южноукраинский национальный педагогический университет

имени К. Д. Ушинского

Ул. Старопортофранковская, 34, 65020, г. Одесса, Украина

Аннотация. Исследована проблема соразмерности исторической и художественной правды на материале первого исторического произведения Ю. Мушкетика „Семен Палий”. В соотношении с проанализированным условиями, в которых была написана повесть, и другими произведениями, где эпизодически появляются герои, изображенные в повести „Семен Палий”, осмыслена авторская позиция относительно исторических событий и фигур периода конца XVII – начала XVIII века.

Ключевые слова: историческая повесть, историческая правда, историческая достоверность, факт, домысел, вымысел, Ю. Мушкетик.

THE INTERRELATION OF HISTORICAL AND ARTISTIC TRUTH IN YU. MUSHKETYK’S STORY „SEMEN PALII”

Nadiya Pavlyuk

nadyabadya@rambler.ru

Department of Ukrainian and foreign literature

Southern National Pedagogical University of K. D. Ushynskiy

St. Staroportofrankovskaya, 34, 65020, Odessa, Ukraine

Abstract. The specificity of the historical and artistic truth's proportionality, the historical authenticity of certain historical events are analyzed on the material of the first Yu. Mushketyk's novel "Semen Palii" in the article. The analysis was done with using of the historical-functional, historical-genetic and typological methods of the literary text's exploring. The key points to reinforce the actual authenticity of the work during the creative transformation of historical truth to the fiction are identified in the exploration. In addition, the benefit of this study is that the contradictory historical figure of Ivan Mazepa is investigated with respect to time parameters and the ideological position of the author and is based on the historical novel "The last hetman". This allows to rethink the author's attitude about the period of the end of the XVII and the beginning of the XVIII century's historical events and figures. The analysis found, that the story "Semen Palii", although marked a significant influence of historical conditions of the time, but there is the author's focus on a particular fact, actual events, figure, the subordination of conjecture and fiction (the inner world of the characters, their psychology) to showing of the historical reality.

Key words: historical novel, historical truth, historical accuracy, fact, conjecture, fiction, Yu. Mushketyk.

References

1. Aleksandrova L. *Sovetskij istoricheskij roman* [Soviet historical novel]. Kyiv, 1987, 159 p. (in Russian).
2. Apanovych O. Velyka ideia het'mana Ivana Mazepy. In: *Het'many Ukraïny i koshovi otamany Zaporiz'koï Sich* [Great idea of hetman Ivan Mazepa]. Kyiv, 1993, pp. 149–208. (in Ukrainian).
3. Beliaiev V. Ukraïns'kyi radians'kyi istorychnyi roman. In: *Pytannia ukraïns'koï radians'koï literatury* [Ukrainian Soviet historical novel]. Kyiv, 1955, pp. 315–342. (in Ukrainian).
4. Boiko O. *Istoriia Ukraïny* [History of Ukraine]. Kyiv, 2002, 656 p. (in Ukrainian).
5. Klyvniak N. Maister istorychnoi prozy [Master of historical prose]. *Istoryko-literaturnii zhurnal*, 2004, no. 10, p. 11–17. (in Ukrainian).
6. Mel'nychuk B. *Vyprobuvannia istynoiu: Problema istorychnoi ta khudozhn'oi pravdy v ukraïns'kii istoryko-biografichnii literaturi (vid pochatkiv do s'ohodennia)* [Tests truth: The problem of historical truth and fiction in Ukrainian historical and biographical literature (from the beginnings to the present)]. Kyiv, 1996, 272 p. (in Ukrainian).
7. Mushketyk Iu. Ostannii het'man. In: *The last hetman. Pursuit* [The last hetman]. Kharkiv, 2011, pp. 5–136. (in Ukrainian).
8. Mushketyk Iu. Pavlo Polubotok [Pavlo Polubotok]. *Literaturna Ukraïna*, 1990, 17 may. (in Ukrainian).
9. Mushketyk Iu. Semen Palii. In: *Cruel compassion. Seven Palii* [Seven Palii]. Kyiv, 1979, vol. 2, pp. 223–519. (in Ukrainian).
10. Novuju zhizn' ne nachnesh' s ponedel'nika [New life will not start on Monday]. *Druzhba narodov*, 1987, no. 10, pp. 247–254. (in Russian).

11. Syrotiuk M. *Ukrains'kyi radians'kyi istorychnyi roman: Problema istorychnoi ta khudozhn'oi pravdy* [Ukrainian Soviet historical novel: The problem of historical and artistic truth]. Kyiv, 1962, 395 p. (in Ukrainian).
12. Subtel'nyi O. Porivnial'nyi pidkhid u doslidzhenni postati Mazepy [The comparative approach to the study of Mazepa's personality]. *Ukrains'kyi istorychnyi zhurnal*, 1991, no. 2, pp. 125–129. (in Ukrainian).
13. Sushyns'kyi B. Pavlo Polubotok, nakaznyi het'man Ukraïny. In: *Kozats'ki vozhdī Ukraïny. Istorīia Ukraïny v obrazakh ū vozhdīv ta polkovodtsiv XV–XIX stolit'* [Pavlo Polubotok, nakaznyi hetman of Ukraine]. Odesa, 1998, pp. 580–584. (in Ukrainian).
14. Tarasova O. Tradytsiivist' zobrazhennia istorychnoho obrazu het'mana Ivana Mazepy v ukrains'kii literaturi [The traditional image of the historical character of Ivan Mazepa in Ukrainian literature]. *Literatura. Fol'klor. Problemy poetyky*, 2001, no. 8, pp. 158–168. (in Ukrainian).
15. Tarnashyns'ka L. Istorychna proza iak dyskurs oprylavlennia avtora. In: *Prezumtsiia dotsil'nosti: Abrys suchasnoi literaturoznavchoi kontseptolohii* [Historical fiction as discourse of author's expression]. Kyiv, 2008, pp. 134–144. (in Ukrainian).
16. Fedorovs'ka L. *Romany Iuriia Mushketyka* [Novels of Yu. Mushketyk]. Kyiv, 1982, 203 p. (in Ukrainian).
17. Shevchenko A. Mynule i suchasne kriz' pryzmu boliu i liubovi [Past and present through the prism of pain and love]. *Dyvoslovo*, 1999, no. 3, pp. 51–53. (in Ukrainian).

Suggested citation

Pavlyuk N. Spivvidnoshennia istorychnoi ta khudozhn'oi pravdy u povisti Iu. Mushketyka “Semen Palii” [The interrelation of historical and artistic truth in Yu. Mushketyk's story “Semen Palii”]. *Pytannia literaturoznavstva*, 2013, no. 87, pp. 106–117. (in Ukrainian).

Стаття прийнята до друку 3.04.2013 р.